

REVISTA

DEL

CENTRE DE LECTURA

ANY IX.

REUS, OCTUBRE DE 1928

NÚM. 186

Ignasi Iglesias

El dia 9 del corrent octubre, va morir a Barcelona el poeta i dramaturg Ignasi Iglesias. La pèrdua d'aquest català il·lustre ha omplenat de dol el cor del nostre poble. No hi ha recó de terra catalana on no hi hagi arribat la influència de l'obra del gran dramaturg, ni vila on no existeixi un nucli gros o petit de deixebles del Mestre. Reus, que més o menys abrivadament ha compartit sempre els goigs i les penes de Catalunya, ha sentit ara com mai la punyida del dolor. I és que l'Ignasi Iglesias havia prodigat al nostre poble les exquisideses de la seva ànima i entre ell i els reusencs s'havia establert una tal correntia de cordialitat que el portava a exclamar sovint:—Ja he dit als de casa que si em perdo em busquin a Reus i que si aquí no em troben em trobaran a Figueres.

La primera vegada que l'Iglesias va prendre part en actes públics a Reus va ésser l'any 1907 en què va presidir els Jocs Florals organitzats per la Societat "Le Trianon", quina festa va celebrar-se al Teatre Circ. En l'àpat ofert per la Comissió organitzadora al Jurat i als poetes premiats, va pronunciar un discurs tan inspirat i eloqüent que els que tinguérem la bona fortuna d'escollar-lo no l'hem oblidat ni l'oblidarem per anys de vida que ens restin. Va assistir al banquet amb què el CENTRE DE LECTURA va regradar al senyor Fàbregas, una de les seves accions generoses; rebé en el nostre Hotel de Londres l'homenatge que els intel·lectuals reusencs li ofrenaren amb motiu de la representació de la seva comèdia "La nostra parla" i en el CENTRE DE LECTURA se li entregà la medalla amb què l'Institut Nacional de Previsió li premià l'haver plantejat el problema social que entranya el drama "Els vells". Demés d'aquests actes oficials, l'Iglesias havia concorregut a l'estrena a Reus de diverses de les seves obres i en moltes altres ocasions havia visitat el nostre CENTRE DE LECTURA pel que sentia cordial afecte i fervorosa admiració.

Es lògic, doncs, que el traspàs de tan bon amic de Reus hagi produït general sentiment en la nostra població i que el CENTRE DE LECTURA li ofreni el modest tribut del present número de la REVISTA.

EL DRAMATURG

La glòria de l'Iglesias va començar a formar-se amb l'estrena d'"El Cor del Poble". Les seves obres anteriors no tenen més que una valor d'iniciació; són abrivades d'un esperit inquiet que cercava el seu camí a la llum dels astres de la dramàtica nòrdica que en les darreries del segle dinovè eren contemplats àvidament per aquell nucli d'intellectuals que van renovar la nostra ideologia i la nostra cultura. Cal recordar aquell període de "L'Avenç" i els "Quatre Gats", — cenacles antecessors als de "Catalònia", "Joventut" i "Pèl i Ploma"—per a tenir una idea de l'ambient en què és formà la personalitat del nostre dramaturg. Ibsen, Maeterlinck i Strindberg eren la darrera paraula de la modernitat en art dramàtic; eren els mestres, els ídols d'aquella joventut liberal, independent, generosa, heroica, podríem dir, que sacrificava la seva fortuna, la seva llibertat, la vida mateixa per a, amb la seva acció, remoure les aigües mortes de l'espiritualitat del nostre poble, renovar-les i fer-les córrer paral·lelament a la correntia de la civilització europea. L'Ignasi Iglesias, junt amb Pere Coromines, Jaume Brossa, Pompeu Fabra i pocs altres, formava l'avantguarda de la joventut intel·lectual impulsiva i renovadora. Ell escrivia poesies de la tònica de "La Sega", que més tard incorporà al drama poemàtic "La Mare Eterna"; discursejava en mitins i assemblees; organitzava companyies d'afecionats a l'art escènic a fi de tenir a l'abast l'element primari per a donar a conèixer tant les pròpies produccions — que les empreses teatrals no volien acceptar — com per a popularitzar les dels seus ídols, i fins en més d'una ocasió actuà de comediant per a així donar un bell exemple als que el seguien i posar a contribució tot el seu esforç per al millor reeiximent i eficàcia del seu apostolat.

En l'ençegament de la brega, arrastrats per l'afany de superació i renovellament, tant l'Iglesias com alguns dels seus companys d'ideals — Torrendell i Brossa p. e. — fitaren l'esguard en la llunyania i no s'adonàren que no solament la literatura dramàtica dels països llatins d'enllà del Pirineu, sinó fins l'autòctona tenia una tradició i oferia models més addients amb la nostra idiosincràcia que aquells provinents de les regions nebuloses del Nord. Pin i Soler amb "Sogra i Nora", l'Emili Vilanova amb els seus sainets i fins l'Albert Llanes amb "Don Gonzalo" eren guies més coneixedors del terreny per on havien de caminar els esma-perduts. Per això l'Ignasi Iglesias amb "La força de l'orgull", "L'Àngel de fang", "L'Escorçó", "L'Argolla", "La Cançó Nova" i fins amb les obres més reeixides que fóren l'inici de la seva popularitat, tals com "Fructidor", "Els Conscients", "Els primers freds", "La Resclosa", i "Foc-Follet", es mostra imprecís i vacillant. Són drames cerebrals, obres d'imaginació que no tenen de catalanes més que la vestidura. Amb tot, hem de reconèixer que l'estridència del tó, la novetat estructural, la ideologia que les informa, van ésser la flamarada que illu-

minà moltes consciències i la força que va aixecar a l'Iglesias a la categoria de renovador de la nostra literatura dramàtica.

Més no era la de les obres d'idees o de simbolismes esfumats la que havia de portar al nostre autor al cim de la glòria. Observador subtil com era, aviat va comprendre el seu error i, fent marrada, va oferir al públic de Barcelona una obra que no tenia cap afinitat amb les seves germanes grans—"El Cor del Poble"—i aquesta si que va ésser no solament la primera obra definitiva de l'Iglesias sinó una de les poques que gaudiran de joventut eterna.

"El Cor del Poble" és una obra virtualment cordial. En ella no hi ha complicats estudis psicològics; no hi ha conflictes passionals; no hi ha intrigues; no hi ha maldats; no hi ha lluites... Per no haver-hi res del que integra la recepta de compondre drames i comèdies, fins hi manca el tema—que sembla indispensable — del festeig, de l'amor carnal o de l'adulteri; res de tot això. "El Cor del Poble" està compost amb els elements més simples, més a l'abast de tothom qui tingui el dó diví de llegir i d'interpretar les ànimes senzilles, les ànimes sense doblec, ingènues i pures de la gent humil. Però com que aquest dó és patrimoni dels escullits, "El Cor del Poble", com algunes altres produccions del mateix autor, no tenen parió, ni el tindran per ara, segurament, en la nostra dramàtica.

Hem insistit en l'elogi d'"El Cor del Poble" perquè considerem aquesta obra com la més característica i potser la més espontània, la més fresca i amarada de valor d'eternitat de totes les que constitueixen la raó de la fama, de la popularitat i de la immortalitat de l'Ignasi Iglesias.

El Teatre de l'Iglesias deu subdividir-se en quatre agrupaments: teatre cerebral; teatre cordial—i en escriure *cordial* volem dir teatre els elements constructius del qual han estat extrets de l'entranya viva del nostre poble —; teatre poemàtic i teatre pintoresc o de costums. En el primer grup hi cataloguem les obres anteriors a "El Cor del Poble". En el segon, demés d'aquesta, "Els Vells", "Les garces", "Foc-Nou" i "La llar apagada", com a més representatives. En el tercer, "La Mare Eterna", "La Barca Nova", "Flors de Cingle" i "L'Encís de la glòria", i en el quart, tota la resta de les que va produir, al cap de les quals volem posar-hi "Girasol", "Flor tardana" i "La Senyora Marieta".

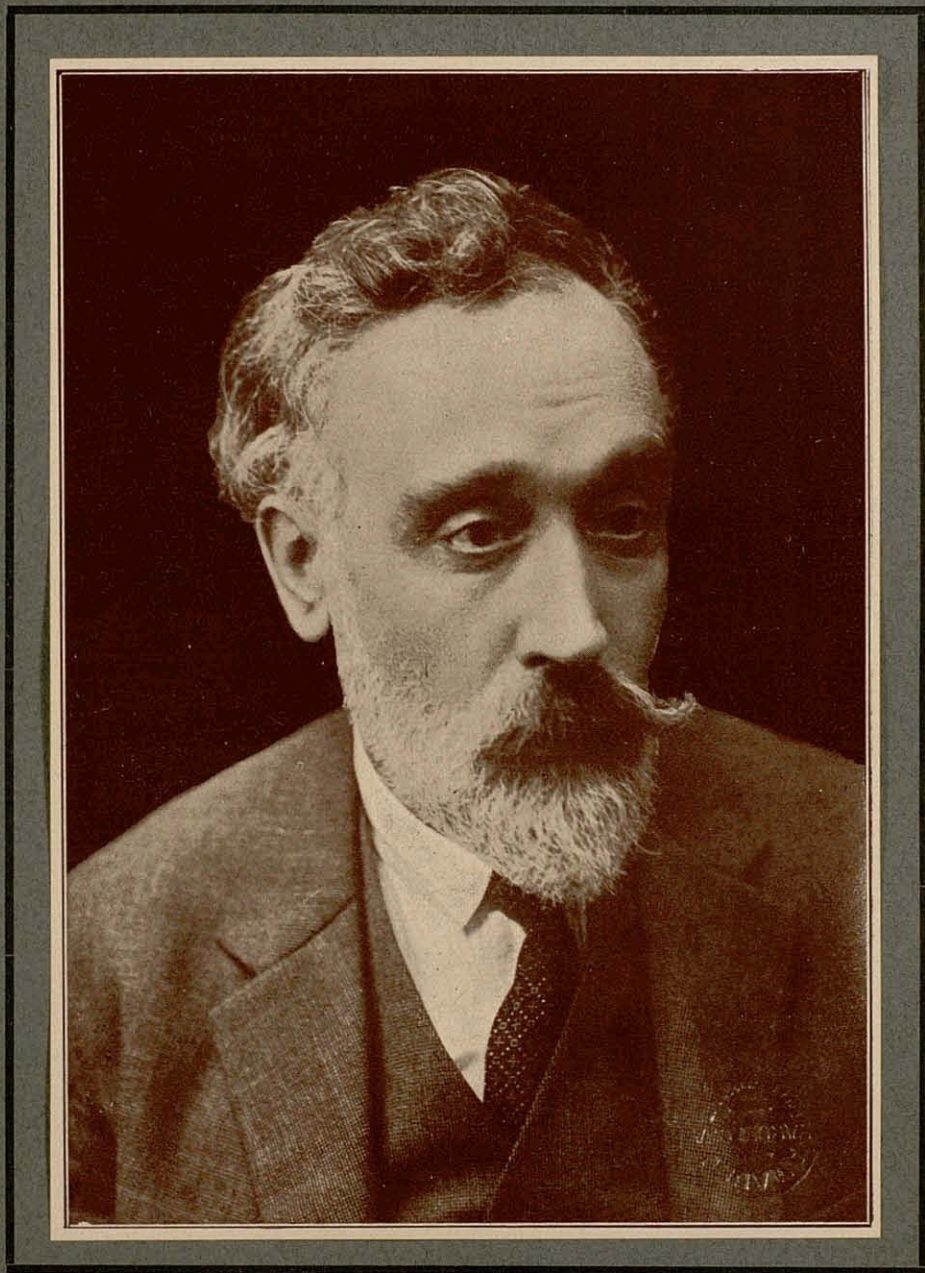
Les característiques del primer grup les hem comentades ja abastament i no cal insistir en el tema. Les més interessants són les del segon, formades per les obres que tenen una mateixa ànima, que són germanes per més que aparentment presentin modalitats oposades. L'afinitat radica en la causa determinant de l'èxit que assoliren en ésser estrenades i que segueixen assolint avui: la força emotiva que d'elles brolla, força que actua sobre l'esperit de tots els espectadors així dels cults com dels indoctes i que té la rara condició de fer vibrar les cordes més sensibles de les multituds.

S'ha dit que "Els Vells" i "Les Garces" són obres socials i que "El Cor del Poble" i "Foc Nou" són simplement drames familiars. Res més lluny de la veritat. L'Iglesias no era ni un sociòleg ni un narrador de conflictes domèstics; l'Iglesias no era més que un artista de sensibilitat exquisida i excepcional que plasmant el dolor volia consolar als que sofreixen i avivar en el cor dels homes els sentiments de pietat envers els dis-

sortats. Les obres que han immortalitzat a l'Iglesias no són drames socials ni familiars; són simplement drames humans, drames de realitat i de verisme; drames que la vida dóna fets però que únicament són abastables als homes que tenen l'esperit dotat de visió. Si l'Iglesias pastava les seves obres amb la carn i la sang dels humils, no era amb el deliberat propòsit de fer teatre popular; era perquè en les classes modestes, en la pobrissalla honrada el dolor es mostra viu i punyent: El dolor dels rics té la compensació de tot çó que el diner pot proporcionar; el dels pobres no en té cap més que el de la pietat. I com que l'Iglesias no podia donar més que el seu art per a consolar i dignificar els que pateixen, el seu art els donava generós i amb el seu art aconseguí el miracle, que no havien vist realitzat els sociòlegs amb tota la llur acció truculenta, de que la Societat se preocupés de fer menys crudel el conflicte que la vellesa o la decrepitud planteja cada dia en les llars modestes.

Es necessari estudiar detingudament les obres centrals de l'Iglesias, les quals són el compendi de l'obra general del poeta, del dramaturg i de l'home, perquè sense un anàlisi minuciós, sense enfondir fins a l'entranya de les mateixes no es fa ovirador el secret de la suggestió que exerceixen. Nosaltres creiem que aquest secret no radica ni en la ideologia, ni en l'acció, ni en l'estructura, ni en el caràcter dels personatges. — Trobaríem infinitat d'autors que amb els mateixos elements constructius i la mateixa tècnica que usava l'Iglesias no han assolit el més migrat succés. — El dó de gràcia de l'Iglesias era el verb. La paraula en la seva boca o en la seva ploma tenia una força que podem qualificar d'hipnòtica a manca d'adjectiu més addient. Penseu en el conflicte vulgar, sense transcendència, sense relleu que serveix de nexa a "Foc Nou" i no us sabreu explicar el per què escoltant el diàleg dels seus personatges se us omplen els ulls de llàgrimes; diu-me què té d'extraordinari "El Cor del Poble" perquè us sentiu fonament commoguts escoltant la conversa planera i llisa, orfa de retoricismes i de filosofies, de les seves figures centrals! De resposta no n'hi ha més que una: que l'Iglesias trobava la paraula justa i insubstituïble, la paraula vibrant, la paraula de virtuts màgiques que convenia a cada situació o a cada moment psicològic. Recordeu l'esgarrifança que produeix als espectadors la frase "La darrera", posada en boca del protagonista d'"Els Vells" quan entrega a la seva esposa la setmanada que acaba de cobrar. Amb aquests dos mots, amb aquestes quatre síl·labes, l'Iglesias plantejà el drama més humà i punyent de la nostra dramàtica i produí l'emoció més fonda que hagi experimentat el nostre públic davant l'obra d'un artista. L'Iglesias tenia un domini absolut del lèxic; tenia consciència plena de les vibracions de cada paraula; coneixia perfectament les que equivalien a les notes agudes i a les greus i per això podia dir que en les escenes de conjunt de les seves obres la veu de cada personatge era com el so d'un instrument divers del conjunt dels quals en brollava l'harmonia copernedora que tantes voltes ha elogiat la crítica.

El coneixement profund que del nostre idioma tenia l'Iglesias és palés encara en altres aspectes de la seva prosa: Les figures que portava a l'escenari procedien, generalment, de les classes modestes, dels estaments intel·lectualment menys cultivats i que per tant no es distingeixen per la polidesa en el parlar; doncs bé: aquestes figures, tot i essent les mateixes que trobem diàriament al costat nostre; tot i no endevinant

Ignacio Iglesias

---

en elles la més lleu correcció; tot i creient que parlen com les hem sentit parlar en el món real, veureu, si hi pareu compte, que no pronuncien una paraula de mal gust, que no diuen un mot que no sigui netament català. En gràcia al tipisme o al realisme, la generalitat d'autors conserven els mots tal com surten dels llavis dels seus models i creuen quedar nèts de culpa subratllant, en el llibre, el castellanisme o la frase barroera. En els llibres de l'Iglesias no hi ha ni una paraula estampada en bastarda. El mot indecorós, l'expressió baixa, en passar pel sedàs de l'art del mestre, quedava purificada, transformada tan mateix, però sense perdre ni la seva significació ni el seu color llampant. L'Iglesias volia dignificar els homes i per això ens els mostrava nèts de tota taca moral. Si no era per a, amb el contrast, donar més relleu a les virtuts, no ens en retreia cap defecte.

Degut a la complexitat de matissos que donava a les seves produccions, l'Iglesias no podia ésser un autor de feconditat espontània. Concebia una obra i la deixava en incubació en el seu cervell. A voltes passaven anys des de que fulgurava la idea fins que quedava plasmada en les quartilles. Explicava els arguments als amics; ponderava les situacions; declamava frases que pensava posar en boca dels seus personatges... semblava que l'obra era feta, però no es posava a escriure-la fins que tenia la certesa de què la idea s'havia fet lluminosa en el seu esperit de poeta. Llavors l'arquitectura del drama o la comèdia sorgia vertiginosament. Però, i el diàleg? El feia, el refeia, el condensava i el polia amb la delicada voluptuositat de l'escultor que puleix les arestes de la seva obra cabdal. A voltes passava dies i més dies cercant el mot just i precís o la manera de substituir un castellanisme sense el concurs de la paraula sàvia o poc vulgaritzada. Així aconseguia produir la prosa escènica més planera i llisa i a l'ensemps menys torturada i fàcil de declamar que coneixem.

Totes aquestes particularitats són comunes a totes les obres de l'Iglesias, però en les que s'acusen amb menys relleu són en les que hem qualificat de poemàtiques, en les obres de fantasia que van de dins en fora i que, en conseqüència, no tenen un lligam massa estret amb el món exterior. Entre les obres d'aquest gènere sobresurten "L'Encís de glòria" i "La Mare Eterna", emperò no són aquestes, les obres de creació, sinó les d'imitació, les que dibuixen la personalitat de l'autor. Són produccions literàriament perfectes, exposicions clares i suggestives de teories, d'idealitats i de simbolismes, però estan mancades del caliu d'humanitat que tota obra viva ha de tenir. En canvi, aquestes qualitats essencials predominen, tan com en els drames, en els sainets i comèdies de costums. "La Reina del cor", "Flor tardana" i "La Senyora Marieta" tenen tot l'encís de les obres cabdals de l'Emili Vilanova i tota la tendresa amable i emotiva de les millors produccions dramàtiques del propi Iglesias. "Girasol" i "La Senyora Marieta", són dues comèdies que viuran tan com visquin "Els Vells" i "El cor del poble" que és com dir que viuran tan com visqui la llengua catalana.

Des de fa alguns anys, la crítica, i més que la crítica el periodisme, ha volgut parangonar l'Ignasi Iglesias amb l'Àngel Guimerà. Entre un i altra no hi trobem la més lleu afinitat. Guimerà era el dramaturg de les passions abrandades, dels odis ferotges. L'Iglesias era el plasmador dels sentiments, de les tendreses corpredores, de la bondadosa ingenuïtat dels homes. En Guimerà és l'autor que escrivint en català va assolir

un major grau de cosmopolitisme. L'Iglesias és l'autor autòcton que, sense propòsits d'universalisme, brillarà més esplendorosament en el cel dels genis, perquè l'Iglesias és, de tots els literats catalans, el que tenia una personalitat més característica i definida.

EL POETA

El conreu de la poesia pura no va ésser negligit per l'Iglesias. El compondre versos era una necessitat del seu esperit. Pot ben dir-se que el Poeta era el pare del Dramaturg. La llavor que germinava i fruitava després en una obra escènica, era poesia. Bona part de les seves obres dramàtiques tenen per origen uns versos. Si bé es mira, en totes les composicions rimades de l'Iglesias hi ha en potència una obra escènica.

Les poesies de l'Iglesias són l'essència de totes les diverses modalitats amb què es manifestava el seu esperit; per això els versos de l'Iglesias són tan emotius i a la vegada tan sizellats i transparents, tan mesurats i tan eufònics. Les qualitats formals o externes de les poesies de l'Iglesias tenen un parentiu directe amb les de l'admirat Apelles Mestres, però així com aquest canta indistintament l'extern i l'intern, el món visible i el que solament pot endevinar-se o presentir-se, aquell es sentia seduït pel misteri de les ànimes humanes i no es distraïa contemplant els espectacles de la naturalesa. Així concentrant en un sol objectiu tota la seva potència assolía una major intensitat.

En l'Iglesias, l'home i l'escriptor no eren més que la forma externa, l'òrguen d'expressió del Poeta. Comprensiu i comprensible com cap altre, els seus versos, la seva paraula, la seva acció eren un dolç sedant per a les ànimes apenades; eren claror rosada que esvaïa les tenebres envolcalladores dels esperits. La seva poesia no la trobareu tan sols en les seves obres escèniques i en els seus versos; és i serà sempre present en les ofrenes dels seus llibres, en les epístoles privades, en tot el que ell va tocar. Persones i coses que rebien el seu contacte material o simplement espiritual quedaven amarades de la seva gràcia.

L'Iglesias era, doncs, virtualment, un poeta; més que un poeta, *el poeta*; l'únic poeta que fins ara ha sabut mostrar als ulls de l'univers les exquisideses de l'ànima de la nostra gent.

L'HOME

Totes les qualitats, tots els tresors de virtut que hem assenyalat en l'obra general de l'Iglesias no eren privatives de l'artista. L'Iglesias no tenia doble personalitat; no podia desdoblar-se perquè el dramaturg, el comediògraf, el poeta i l'orador, eren una sola cosa: l'home. Era el mateix en la vida social que en el clos de la seva llar modesta santificada per l'amor i pel dolor. Els que hem tingut la glòria de conviure amb ell; els que hem seguit pas a pas el curs de la seva vida austera i exemplar; els qui ens hem enlluernat amb la guspira dels seus pensaments més pregons; els que hem escol-

tat la confiança dels seus amors i les seves esperances; els que hem conegut les seves generositats, l'hem admirat sempre com a un home excepcional, superior a tots els homes que hem tractat i comparable solament als apòstols que la història o la tradició ha immortalitzat. La seva conversa impetuosa era franca i seductora; la seva amistat, lleal; el seu amor pels desvalguts, pur i sincer; la seva generositat, heroica. Posseïa, en resum, totes les virtuts necessàries per a que el poble de Catalunya l'aixequés, com l'ha aixecat, al nivell dels ídols.

L'apologia de l'Iglesias no pot fer-la un home, ni podrà fer-la completa la nostra generació. Tot el que s'ha escrit referent al nostre biografiat — i a fe que pocs homes hauran rebut ofrena més nodrida i més devota que la que ell ha rebut així en la vida com en la mort — no és suficient a donar idea clara de l'alta valor del fill il·lustre que acabem de perdre. Deixem que el panegíric vagi formant-se poc a poc i desitgem que el record de l'Iglesias sigui com una estrella que brillant en el cel pairal illumini el camí del nostre poble.

PERE CAVALLÉ.